

⁵² G.G. de Lang, 'De v.p.c.o. jubileert', *De Torenwachter* 20.2 (april 1947) 1. In *Ibid.* 19.3 (juni 1946) had De Lang, hintend op de omstandigheid dat de vpcO grotendeels afhankelijk was van steun uit Nederland, reeds geschreven: 'Als ge eenigszins met den toestand van dit onderwijs op de hoogte zijt, zult ge toch moeten toestemmen, dat het leeuwenaandeel in dit werk geschied door krachten, die niet voortgekomen zijn uit eigen volk.'

⁵³ 'De feestelijke vergadering der Ned. chr. onderwijzers te Delft', *Ibid.* 6.6 (mei 1933) 2.

⁵⁴ H., 'Vlaamsch of Hollandsch?', 2.

⁵⁵ G.G. de Lang, 'Wij wachten tevergeefs', *Ibid.* 19.1 (juni 1946) 5.

⁵⁶ 'Een der oorzaken (...) van de onvruchtbaarheid van de evangelisatiearbeid in België [is] het gebrek aan leiders en bouwers, die, uit het Belgische volk zelf gesproten, de wegen kunnen wijzen, waarop wij met het evangelie tot dit volk moeten gaan. (...) De Jezuïeten wisten het beter. Zij hebben het terrein, dat de reformatie in België had veroverd, voor een groot deel teruggewonnen door... ONDERWIJS!' Zie: H., 'Zal men het roer wenden?', 2.

⁵⁷ N. [P. Neven], 'Een woord ter overweging aan het protestantisme in België', *Ibid.* 4.10 (maart 1931) 3.

geven, naast de al genoemde lijsten met ontvangen giften, de woorden van de in Nederland geboren vpcO-secretaris en siLO-evangelist G.G. de Lang (1900-1973), die in april 1947 terugblikte op het vijftientigjarig bestaan van de protestants-christelijke scholenbond, een krachtig getuigenis: '[Nederlandse protestanten] mogen niet den indruk krijgen, dat de Belgische, of de in België woonachtig zijnde protestanten onverschillig staan tegenover het Christelijk Onderwijs. In Nederland heeft men in het verleden groote offers voor dit doel reeds gebracht en zij zijn bereid, ondanks eigen groote zorgen, dit ook in de toekomst te doen.'⁵² Ook 'onder de onderwijzers van de Christelijke scholen in België zijn velen van Nederlandse nationaliteit',⁵³ had *De Torenwachter* veertien jaar eerder opgemerkt. Hoewel de vpcO volmondig toegaf 'een beweging [te zijn], waarvan de leiding, wij moeten het eerlijk erkennen, voor een groot deel in handen van Noord-Nederlanders berust',⁵⁴ achtte zij het zeer onwenselijk dat deze situatie zou voortduren; het hardnekkige 'Hollandse' imago dat de scholen met de Bijbel en het Vlaamse protestantisme in het algemeen reeds aankleefde,⁵⁵ weehield (niet-protestantse) Vlamingen ervan kennis te nemen van het zuivere Woord Gods.⁵⁶ In de optiek van de vpcO zou de uitbouw van het protestants-christelijke onderwijs in Vlaanderen daarin verandering kunnen brengen; immers, 'om protestantsche generaties te vormen, [zijn] protestantsche scholen noodig.'⁵⁷ 'Het is,' met andere woorden, 'de toekomst van Vlaamsch Protestantisch België, die in uw hand ligt',⁵⁸ accentueerde *De Torenwachter* enkele jaren later; 'zal het Belgisch Protestantisme weer tot nieuwen bloei komen, dan gelooven wij, dat een der machtigste middelen daartoe de Christelijke school zal zijn.'⁵⁹

Het oprichten van scholen met de Bijbel in Vlaanderen was, ten zesde, onontbeerlijk, omdat het gevaar van 'wereldgelijkvormigheid' continu op de loer lag. De 'wereld', dat wil zeggen alles wat buiten de eigen protestantse kring viel, was in orthodox-protestantse optiek doortrokken van zondigheid en dwaling. Zeker in een land met een cultuur die was gestempeld door het 'frivole' katholicisme, dat in café- en bioscoopbezoek, publieke vermakelijkheden op zondag, dansavonden en kaartspelen niets kwaads zag, konden protestantse kinderen eenvoudig aan wereldse verlokkingen ten prooi vallen, zo waarschuwde de gereformeerde onderwijzer L. Zijlstra (1909-?) in 1946:

De jeugd is verwilderd, de instelling ten opzichte van het leven is nihilistisch, wat zich openbaart in een ongebreidelde lust om zich uit te leven en (niet alléén bij jongeren!) in een ongeremde genotsjacht. (...) En dan spreken we nog niet eens over de wereld van perversiteit, die voor velen onder de jeugd is open-